

موقعیت مکانی مدارس و میزان جرائم ارتكابی علیه دانش آموزان

(مورد مطالعه: شهر کرد)

محمدحسن جعفریان^۱، حجت‌الله صادقی^۲، سمیه غلامیان حسین‌آبادی^۳، امین‌الله بالیده^۴، عباس

رئیس سرشنیزی^۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۸/۲۰
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۰۱

از صفحه ۵۳ تا ۸۲

بزه‌نامه جغرافیای انتظامی
سال ششم، شماره بیست و یکم، بهار ۱۳۹۷

چکیده

مدارس از جمله مراکزی به شمار می‌روند که از نظر مکانی با جرائم در ارتباط هستند. هدف این پژوهش بررسی رابطه مکان مدارس و جرائم ارتكابی علیه دانش‌آموزان در شهر کرد است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و ابزار آن پرسش‌نامه است. جامعه آماری را مدیران و معلمان مدارس متوسطه دوم در شهر کرد تشکیل داده‌اند که (۲۰۰) نفر آن‌ها در (۲۵) مدرسه متوسطه دوم با روش نمونه‌گیری تصادفی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها آزمون‌های آنووا و همبستگی در نرم‌افزار SPSS، معادلات ساختاری و الگوریتم‌ها در GIS بوده است. نتایج پژوهش نشان داد که بین مؤلفه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و کالبدی مکان مدارس با جرائم ارتكابی از جمله استعمال مواد، جرائم رفتاری-اخلاقی، سرقت و جرائم رسانه‌ای ارتباط معناداری وجود دارد. با بهبود هر کدام از این مؤلفه‌ها، میزان جرائم ارتكابی کاهش می‌یابد و برعکس. بین (۱۲) جرم شناخته‌شده، بیشترین جرم مربوط به دعوا و درگیری با میانگین (۳/۸۸)، جرائم مرتبط با فضای مجازی با میانگین (۳/۷۷) و آزار و اذیت جسمی-روحي با میانگین (۳/۷۶) بوده است. هم‌چنین جرائم رسانه‌ای و استعمال مواد به ترتیب بیشترین و کمترین تکرار را داشته‌اند.

کلید واژه‌ها: مکان مدارس، جرائم ارتكابی، دانش آموزان، شهر کرد.

۱- عضو هیئت‌علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

۲- دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)، h_sgeo@yahoo.com

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبران، ایران.

۴- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۵- عضو هیئت‌علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا، تهران، ایران.

بیان مسئله

رشد شتابان شهرنشینی و توسعه کلان‌شهرها آسیب‌های اجتماعی و کالبدی بسیاری را به دنبال داشته است؛ به‌ویژه در کلان‌شهرها که از مهم‌ترین مراکز و کانون‌های بروز ناهنجاری‌ها و جرائم مختلف اجتماعی می‌باشند. تمرکز (۴۱/۷٪) جمعیت شهرنشین در (۹) کلان‌شهر کشور و توزیع نامتوازن جمعیت شهری در پهنه کشور، از ویژگی‌های شهرنشینی ایران است که ارتباط تنگاتنگی با پدیده‌های اجتماع دارد (رهنمایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۵۷). افزایش جمعیت شهرهای کشور در دهه‌های اخیر، شهرها را با مسائلی و مشکلات زیادی روبه‌رو ساخته است. یکی از مسائل مهم در این زمینه، مسئله امنیت شهروندان است که این موضوع در سال‌های اخیر از چالش‌های اصلی ساکنان شهری بوده است. در واقع در بیشتر نواحی و مناطق شهرنشین، جرائم مسئله‌ای بحث‌برانگیز و چالش‌ساز برای زندگی فردی و اجتماعی است و افزایش ارتکاب جرائم در مکان‌های شهری، گذشته از آنکه با ارزش‌ها و اصول اولیه یک جامعه در تضاد است، باعث ایجاد ناامنی، ترس، آشفتگی زندگی شهروندان، صرف بودجه‌های کلان مالی، جانی، معنوی و وضعیت ناگوار کیفیت محیط زندگی شده است. جرم در جهان در حال گسترش است و به نگرانی مداوم جوامع و دستگاه‌های مدیریتی و قضایی تبدیل شده است. از سوی دیگر دغدغه جهانی در خصوص رشد جمعیت و شهرنشینی سریع باعث شده که جرم را به‌عنوان یک معضل اجتماعی مهم قلمداد کنند (کوزنزا، ۲۰۰۴: ۵). گزارش سازمان ملل درباره کارایی معیارهای مجازات نشان می‌دهد نرخ ارتکاب مجدد جرم در سطح جهانی بسیار بالاست که در این زمینه، آمار بالای (۵۰٪) است. از طرفی در بسیاری از نقاط جهان علی‌رغم سرمایه‌گذاری اضافی در اجرای قانون، میزان نرخ جرم، پیگرد قانونی و زندانی‌ها بسیار بالاست. این وضعیت در سطح جهانی منجر به یک دغدغه اصلی برای نوآوری و جایگزینی دیگر رویکردها شد (کمسیون پیشگیری از جرم و عدالت کیفری سازمان ملل متحد، ۲۰۱۱: ۸-۵).

مداخله‌ها باهدف کاهش و پیشگیری از وقوع جرائم اشکال و روش‌های گوناگونی به خود گرفت. از جمله این راهکارها در طی دهه‌های گذشته، مطالعات مربوط به رابطه

1- Cozens

2- UNCCPCJ stands for United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice

مکان و جرائم می‌باشد؛ چراکه به‌مرور پژوهش‌ها نشان داد که نباید فقط بر روی افراد و اجتماعات درزمینه جرائم تأکید نمود، بلکه مکان به‌عنوان یک فاکتور مهم بر وقوع جرم تأثیرگذار است. درواقع مکان یا محیط همواره بر رفتار انسان تأثیر داشته است و از آن برای این تأثیرگذاری استفاده شده است. با توجه به تأثیرگذاری مکان و نقش آن در ایجاد فرصت ارتکاب جرم، مکان می‌تواند نقش مهمی در پیشگیری از جرم داشته باشد (میرجمشیدیان و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۲). در همین راستا تحلیل‌های فضایی درزمینه جرم‌شناسی قوت دوچندان گرفته و بررسی ارتباط بین مکان و جرائم اهمیت بیشتری پیدا کرده است. حدود دو قرن از بررسی چگونگی ارتباط بین مکان و جرم می‌گذرد؛ اما در نیمه دوم قرن بیستم این مطالعات به مدد پیشرفت‌های فناوریانه و ثبت نقاط جرم توانست توجه زیادی به خود جلب کند. در نتیجه جرم‌شناسان و محققان پیشگیری از جرم به بررسی اهمیت نقش مکان‌ها در وقوع بزهکاری علاقه فزاینده‌ای نشان داده‌اند.

مدارس از جمله مراکزی هستند که با آماج جرائم مخصوص به خود روبه‌رو هستند. جایگاه مدارس و نظام آموزشی در حمایت از افراد در ابعاد مختلف، جایگاهی منحصر به فرد و بی‌بدیل است. با این وجود عوامل و تأثیرات مختلفی چه به‌صورت درونی و چه به‌صورت بیرونی و هم‌چنین چه از لحاظ فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی بر روند مطلوب این کارکرد و بروز برخی جرائم در ارتباط با مدارس و دانش‌آموزان تأثیرگذار است. از مهم‌ترین این عوامل که امروزه نیز در راستای پیشگیری جرائم ارتكابی علیه دانش‌آموزان مورد تأکید قرار گرفته است، مکان و ویژگی‌های مکانی مدارس می‌باشد؛ چراکه مکان و موقعیت مدارس با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط فیزیکی هر محله، ناحیه و منطقه از سکونتگاه‌های انسانی (شهر) با برخی جرائم و شکل‌گیری آن‌ها علیه دانش‌آموزان در ارتباط است. بررسی شکل‌گیری هر یک از جرائم با توجه به مکان مدارس از موارد بسیار مهم و دارای اهمیت است. کنکاش همبستگی و رابطه موجود در این زمینه می‌تواند در مدیریت و پیشگیری بسیاری از جرائم علیه دانش‌آموزان مؤثر باشد؛ بنابراین با توجه به اهمیت مکان در بروز جرائم، نقش دانش‌آموزان در آینده کشور و هم‌چنین ضرورت توجه به کاهش و پیشگیری از جرائم در سطوح مختلف از جمله درزمینه مدارس، این پژوهش به‌صورت یک مورد مطالعه سعی دارد که این موضوع را در شهرکرد و در سطح مدارس متوسطه دوم آن

مورد بررسی قرار دهد. شهرکرد از جمله شهرهایی است که در مدارس آن جرائم مختلفی اتفاق می‌افتد. با توجه به اینکه خیل زیاد جمعیت از مناطق مختلف (شهرهای پیرامون، روستاها و استان‌های هم‌جوار) سالانه به این شهر مهاجرت می‌نمایند و زمینه شکل‌گیری بسیاری از جرائم را در مدارس فراهم نموده‌اند، اهمیت و توجه به بررسی این موضوع در این شهر دوچندان می‌شود. هم‌چنین شهرکرد با وجود اینکه یک شهر کوچک است اما در مدارس آن جرائم گوناگونی از جمله مواد مخدر، سرقت، جرائم رسانه‌ای، استعمال مواد و غیره اتفاق می‌افتد و این خود دلایل مختلفی می‌تواند داشته باشد. بر اساس مطالب ذکر شده، بررسی مکان به‌عنوان یک عامل تأثیرگذار در زمینه وقوع جرائم در مدارس این شهر می‌تواند یکی از موارد قابل تأکید و مطالعه در این زمینه قلمداد شود؛ بنابراین هدف این پژوهش بررسی رابطه بین مکان مدارس متوسطه دوم و جرائم ارتكابی علیه دانش‌آموزان در شهرکرد است.

پیشینه پژوهش

گری در سده نوزدهم با ارائه «قانون حرارتی تبه‌کاری» تصور می‌کرد که توانسته است بین شرایط طبیعی و نوع جرم رابطه برقرار کند. او معتقد بود که در مناطق گرم جنوب و به هنگام فصل گرم جنایات علیه اشخاص بیشتر رخ می‌دهد و در مناطق شمالی و به هنگام فصل سرما، تفوق با جرائم علیه اموال است. وی علاوه بر نظریه قانون حرارتی بزه‌کاری معتقد بود که فشارها، درجه حرارت، ملایمت باده‌ها و باران در تبه‌کاری مؤثر است (کی‌نیا، ۱۳۷۳: ۱۰۱). از دیگر کسانی که با الهام از مطالعات و نگرش کتله به بررسی جرم و شرایط محیطی پرداخته انریکو فری است. وی معتقد بود جرم نتیجه عوامل پیچیده و قاطع سرشت انسانی و محیط جغرافیایی اعم از محیط طبیعی یا انسانی است (کی‌نیا، ۱۳۷۳: ۴۷۶). جامعه‌شناسان مکتب شیکاگو به مطالعه رابطه بین ساخت فیزیکی شهر با نظام اخلاقی پرداختند و رابطه نرخ‌های جرم و بزه‌کاری نظیر خودکشی، طلاق، فحشاء و غیره را با فضای طبیعی درون شهر مطالعه نمودند. هدف آن‌ها درک تأثیر عوامل اجتماعی و بوم‌شناسی بر بی‌سازمانی اجتماعی و رفتار انحرافی بود (فکوهی، ۱۳۸۳: ۶۸). پژوهش‌های شیکاگو اسکان شبانه‌روزی آن دسته از جوانان و نوجوانانی که از مناطق مختلف شهر به دادگاه ویژه این افراد ارجاع شده بودند را

برنامه‌ریزی کرد. این پژوهش‌ها نشان داد که توزیع بزهکاران در اطراف واکناف شهر با یک الگوی نظام‌دار تناسب دارد. نرخ‌های بزهکاری در بین افراد طبقه پایین در محلات قدیمی شهر در بالاترین حد امکان بود و در مناطق مرفه‌تر کاهش می‌یافت. هم‌چنین، الگوی کاهش نرخ‌های بزهکاری، به موازات افزایش فاصله از اهالی ساکن در محلات قدیمی شهر، در ارتباط با گروه‌های نژادی یا قومی ملاحظه شد (اکرس و کریستن^۱، ۲۰۰۴: ۱۵۹-۱۶۰). پژوهش‌های متخصصان مرکز جرم‌شناسی و کرسون درباره عوامل مؤثر در بزهکاری، نشان می‌دهد که (۲۳٪) جوانان مجرم در مناطقی زندگی می‌کردند که دارای جمعیت زیاده بوده و (۲۲٪) آن‌ها در ساختمان‌هایی زندگی می‌کردند که علاوه بر کثرت جمعیت، مشکل مسکن نیز وجود داشته است. هم‌چنین دکتر لافون^۲ و خانم میشو^۳ در سال (۱۹۷۶) پژوهش‌هایی در شهر گرانوبل فرانسه انجام داده و به روشنی مشخص کرده‌اند که اطفال بزهکار بیشتر در ساختمان‌های ناسالم و برخی از محلاتی که برای سلامتی اخلاق زیان‌آور است و یا در محله‌های کارگرنشین ساکن بوده‌اند. کلیفورد شاو و هنری مگ کی از مکتب شیکاگو مفاهیم اکولوژی شهری را در سال‌های (۱۹۲۹) و (۱۹۴۲) مدنظر قرار دادند. این محققین نتیجه بررسی‌های خود را این‌گونه ارائه دادند که بالاترین جرم و جنایت در محلاتی اتفاق می‌افتد که در آن‌ها خانه‌های اجاره‌ای ارزان‌قیمت بیشتر باشد.

از مهم‌ترین پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه در ایران نیز می‌توان به «بررسی جغرافیای جرم و جنایت در مناطق شهر تهران» (کلانتری، ۱۳۸۰)، «پیشگیری جرم از طریق برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری مورد مطالعه: جرم سرقت در شهر زنجان» (عبدالهی حقی، ۱۳۸۳)، شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های جرم خیز شهر زنجان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) (توکلی، ۱۳۸۴)، «تحلیل الگوهای فضایی و آینده‌نگری جرم در شهر شیراز، مورد مطالعه: محلات مرکزی شهر شیراز» (کامران‌نیا، ۱۳۸۵)، شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های جرم خیز شهر قزوین با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) (عباسی‌ورکی، ۱۳۸۷)، شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های

1- Akers and Christen

2- Dr. Lafon

3- Mme Michoux

جرم خیز شهری با استفاده از سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS)، مورد مطالعه: بخش مرکزی شهر تهران (جباری، ۱۳۸۸)، «تحلیل فضایی الگوهای بزهکاری در بخش مرکزی شهرها با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)، مورد مطالعه: مطالعه بزه سرقت در بخش مرکزی شهر زنجان» (بیات رستمی، ۱۳۸۹)، درآمدی بر ارتباط مکان و جرم (برتاو، ۱۳۸۹)، بررسی و تحلیل نقش کانون‌های جرم خیز در وقوع جرائم شهری (قالیباف و همکاران، ۱۳۸۹) و بررسی رابطه بین توزیع فضایی جرائم و ساختار اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مناطق شهری (میرکتولی و همکاران، ۱۳۹۲) اشاره کرد که بیشتر در زمینه تأثیر عوامل جغرافیایی به‌ویژه فضاهای شهری در وقوع بزه و باهدف تحلیل فضایی- مکانی جرائم صورت گرفته است.

مبانی نظری پژوهش

تعریف مکان و جرم

مکان دارای چارچوب و ویژگی‌های خاصی است که مجموع عوامل کالبدی-فضایی، ساختار آن را مشخص می‌نمایند. از دیرباز شناسایی عوامل محیطی و مکانی بروز جرم و سعی در از بین بردن این عوامل و با کاهش تأثیرات آن مهم‌ترین راهکار افزایش ایمنی و پیشگیری از وقوع ناهنجاری‌ها شناخته شده است، چراکه ناهنجاری‌های اجتماعی به هر نحو که از انسان سر بزند دارای بستر و ظرف مکانی و زمانی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که برخی از مکان‌های شهری به دلیل ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی و اقتصادی‌شان، میزان یا نرخ بزهکاری بیشتری دارند و به‌عکس، برخی از فضاها یا مکان‌ها مانع و بازدارنده ارتکاب جرائم در درون خود هستند (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۳-۴۴). در حقوق کیفری ایران، هر فعل یا ترک فعل که مطابق قانون، قابل مجازات یا مستلزم اقدامات امنیتی و تربیتی باشد، جرم محسوب می‌شود (شامانی، ۱۳۸۹: ۱۴). جرم رویدادی پیچیده است و هنگامی رخ می‌دهد که چهار عامل قانون، بزهکار، بزه دیده و مکان بزهکاری هم‌زمان وجود داشته باشد (اشنایدر و کیچین^۱، ۱۳۸۷: ۱۸). به‌عبارت‌دیگر جرم عبارت است از اعمالی که سبب نقض قانون، به‌ویژه قانون جنایی

1- Ishnaider and Kichen

می‌شود. دایره المعارف علوم اجتماعی در تعریف جرم آورده است: تخطی از حقوق جنایی در زبان روزمره (لشنی پارسا، ۱۳۸۷: ۵۳).

جرائم شهری

جرائم شهری، آن نوع از جرائم هستند که در فضاهای عمومی شهری یا جاهایی که احتمال سرایت از فضاهای عمومی به فضاهای خصوصی وجود دارد صورت می‌پذیرد. ویژگی دیگر جرائم شهری این است که افراد غریبه نسبت به هم به این کار مبادرت می‌ورزند. به‌واقع گمنامی افراد سبب بروز جرائم و انحرافات در فضاهای شهری می‌شود. وقتی افراد نسبت به هم شناخت حاصل کرده باشند دیگر نمی‌توانند در فضاهای عمومی مرتکب جرم و انحراف شوند و این کار را در فضای خصوصی یا فضاهای خاص انجام می‌دهند به همین دلیل وجه فضایی و کالبدی شهر برای کاهش و تخفیف جرائم شهری اهمیت خاص دارد (رایان‌پور، ۱۳۸۷: ۵۸) شهرداری‌ها با دخالت در این وجه می‌توانند ضریب امنیتی شهری را بالا ببرند و از جرائم شهری بکاهند (طاهرخانی، ۱۳۸۱: ۱۴۷). در بررسی‌های جغرافیایی جرائم شهری به چهار عامل کلیدی قانون، مجرم، بزه دیده (شیء یا شخص) و مکان جرم (محدوده خاص زمانی و مکانی که وقایع مجرمانه در آن اتفاق می‌افتد) بسیار تأکید می‌شود (کلانتری، ۱۳۸۰: ۶۴). بدون شک محیط جغرافیایی در ارتکاب جرم تأثیر دارد (فری^۱، ۱۸۹۳: ۹۳). باوجود این نمی‌توان گفت که تنها عامل ارتکاب جرم، عوامل جغرافیایی است زیرا همه‌کسانی که در یک محیط جغرافیایی با شرایط مشابه قرار دارند مرتکب جرم نمی‌شوند و فقط بعضی از آن‌ها دست به ارتکاب جرم می‌زنند؛ بنابراین باید گفت انسان در اعمال و رفتار خود نه آن‌چنان مجبور است که مانند ابزاری در دست کارگر باشد و نه آن‌چنان مستقل است که سایر عوامل طبیعی در آن هیچ‌گونه دخالتی نداشته باشد (خسروی‌نیا و موضلی، ۱۳۹۰: ۶۴).

نظریات مکانی جرائم شهری

مطالعه رابطه مکان و جرم به شیوه نوین علمی در نیمه اول قرن نوزدهم میلادی و با بهره‌گیری از نظریه اکولوژی اجتماعی آغاز شد. کتله و گری از پیشروان این تفکر بودند. سپس این اندیشه به‌وسیله دیگر اندیشمندان پیرو مکتب اکولوژی اجتماعی شیکاگو

1- Ferri

همچون شاو و مک کی در اوایل قرن بیستم میلادی دنبال شد؛ اما از چند دهه قبل، به‌ویژه از دهه (۱۹۶۰) میلادی به بعد، توجه و علاقه فزاینده‌ای نسبت به مطالعه نقش محیط در بزهکاری و در نقطه مقابل، تأثیر شرایط محیطی در پیشگیری از جرم شکل گرفت. جاکوبز از جمله پیشگامیان این ایده بود. وی در اثر معروف خود تحت عنوان مرگ وزندگی شهرهای بزرگ آمریکا که در سال (۱۹۶۱) انتشار یافت، به مطالعه نوع طراحی شهرها و تأثیر آن در کاهش بزهکاری و هم‌چنین تأثیر مراقبت‌های طبیعی و معمولی مردم در پیشگیری جرم پرداخت (کلانتری، ۱۳۸۰: ۵۶).

علاوه بر این محققان اروپایی که طرفدار مکتب کارتوگرافیک جرم‌شناسی بودند ارتباط سطوح جرم و فاکتورهای اقتصادی-اجتماعی را بررسی کردند. در سال (۱۹۲۹) آدریانو بالبی و آندر میشل گاری اولین نقشه‌های جرم را در فرانسه به وجود آوردند. همکاری این دو جالب بود، زیرا نقشه‌ها از آموزش‌های بالبی در قوم‌نگاری و تکنیک‌های عمومی نقشه‌سازی با آموزش‌های گاری به‌عنوان وکیل در زمینه بزهکاری ترکیب شده بودند. آن‌ها با استفاده از آمارهای بزهکاری برای سال‌های (۱۹۲۵) تا (۱۹۲۷) و داده‌های جمعیتی آخرین سرشماری فرانسه، توانستند نقشه‌های جرائم علیه دارایی، اشخاص و سطوح آموزشی را بسط دهند. آن‌ها با مقایسه این نقشه‌ها، پی بردند که بخش‌های شمال شرقی فرانسه دارای آموزش بهتر بودند. مناطق با سطح بالای جرائم علیه دارایی، دارای حوادث پایین‌تر حمله علیه افراد بودند و در مناطقی که جرائم علیه دارایی بیشتر بود ساکنان دارای تحصیلات بالا بودند. هم‌چنین طی دو دهه اخیر در نگرش و سیاست‌های پیشگیرانه جرم‌شناسان برای مقابله با بزهکاری شهری تغییرات مهمی ایجاد شده است. مطابق این نگرش جهت پیشگیری از جرم علاوه بر بزهکار بایستی مکان وقوع بزه نیز مورد تأکید قرار گیرد تا با حذف فرصت‌های مجرمانه در محیط جغرافیایی، امکان به حداقل رساندن نرخ بزهکاری یا جرم فراهم شود (کلانتری و قزلباش، ۱۳۸۸: ۷۹).

با توجه به آنچه بیان شد می‌توان گفت که تحلیل جغرافیایی-مکانی جرائم، فرآیند نمایش، شناسایی و تعیین محدوده‌های تراکم و تمرکز بزهکاری در سطح شهرهاست و بدین‌صورت سعی می‌شود ضمن شناسایی عوامل این تمرکز، در جهت ارائه راهبردها و سیاست‌های مناسب جهت حذف یا کاهش اثر این عوامل اقدام‌هایی انجام داده و از وقوع

بزه در این محدوده‌ها در آینده پیشگیری کرد. بسیاری از صاحب‌نظران و از جمله طرفداران نظریه فعالیت روزمره، دلیل توزیع متمرکز بزهکاری در محدوده‌های خاص جغرافیایی را در همگرایی و ترکیب سه عامل زیر دانسته‌اند که موجب شکل‌گیری کانون‌های جرم خیز می‌شود. ۱- وجود اهداف مجرمانه؛ ۲- وجود بزهکارانی که دارای انگیزه، توان و مهارت کافی برای انجام عمل مجرمانه هستند؛ ۳- فقدان مراقبت و کنترل مناسب جهت مقابله با اقدامات مجرمانه از سوی مردم و مسئولان (فلسون و کلارک^۱)، ۱۳۸۸: ۱۱). عده‌ای از پژوهشگران وجود برخی کاربری‌ها را در شکل‌گیری جرائم شهری مؤثر دانسته‌اند. شرمین، گارتین و برگر از جمله کسانی هستند که به ارتباط نوع کاربری و شکل‌گیری کانون‌ها اشاره کرده‌اند (شرمین و همکاران^۲، ۱۹۸۹: ۲۷). علاوه بر این «ویزبرد و اک» چهار مفهوم اساسی را در شکل‌گیری کانون‌های جرم خیز مؤثر دانسته‌اند. ۱- وجود امکانات و تسهیلات مناسب بزهکاری؛ ۲- ویژگی‌های مکانی مانند دسترسی راحت، نبود گشت و نگهبان، نبود مدیریت صحیح بر مکان و در کنار آن وجود برخی امکانات ترغیب‌کننده مجرمان؛ ۳- اهداف مجرمانه یا وجود اموال یا اشیایی که مطلوب بزهکاران است؛ ۴- بزهکار؛ زیرا وجود تعداد بیشتر بزهکاران و داشتن انگیزه و توانایی کافی جهت عمل مجرمانه از دیگر عوامل مؤثر در شکل‌گیری جرائم و کانون‌های جرم خیز است (اک^۳ و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۶۰).

تمامی مطالب و دیدگاه‌های فوق که بر پایه نقش محیط و شرایط مکانی و اجتماعی آن در راستای کانون‌های مورد آماج جرم خیز و جرائم ارائه شده‌اند تا حدودی به یکدیگر شباهت دارند، اما آنچه طرفداران نظریه کانون‌های مورد آماج جرم خیز بر آن تأکید دارند، این است که مکان‌ها در نتیجه همگرایی و ترکیب اهداف مجرمانه، قربانیان بالقوه جرم و بزهکاران در یک محدوده ایجاد می‌شوند که در نهایت موجب پیدایش حداکثر فرصت و امکان بزهکاری در این مکان‌ها می‌شود. از جمله نظریاتی که بر رابطه بین مکان و جرائم تأکید می‌نمایند می‌توان به این موارد اشاره نمود. نظریه کانون‌های جرم خیز (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۹)، نظریه پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی^۴، نظریه رفتار و

1- Felson and Celark

2- Sherman and et al

3- Eck

4- Crime prevention Through Environmental Design

محیط (دانشپور و فخاری، ۱۳۹۰)، نظریه روانشناسی اکولوژیکی (رابینسون^۱، ۱۹۹۶، ۶۵)، نظریه جلوگیری از جرم مبتنی بر اجتماعات محلی^۲ (صادقی و کریمی، ۱۳۸۸)، نظریه بی‌سازمانی اجتماعی (محسنی تبریزی و سلیمانی، ۱۳۸۹)، نظریه محیط مساعد (شکویی، ۱۳۷۲، ۹۸)، نظریه کنترل (دی تروی^۳، ۲۰۰۶: ۳۴)، نظریه فضایی^۴، نظریه جرم‌شناسی محیطی (کلانتری، ۱۳۸۰)، نظریه محیط فقر (احمدی، ۱۳۸۴).

روش پژوهش

روش پژوهش بر مبنای ماهیت توصیفی-تحلیلی و بر مبنای هدف کاربردی و از نوع کمی است. جامعه آماری این پژوهش را مدیران و معلمان مدارس پسرانه و دخترانه مقطع دوم متوسطه در شهرکرد تشکیل می‌دهند. شیوه نمونه‌گیری در پژوهش حاضر نمونه‌گیری چندمرحله‌ای است. ابتدا با توجه به وجود مدارس مقطع متوسطه دوم به دو صورت دخترانه و پسرانه، آن‌ها در دو گروه دخترانه و پسرانه تقسیم‌بندی شده‌اند. در مرحله دوم، با توجه به اینکه در هر گروه یا خوشه چندین مدرسه وجود دارد، لذا نیاز به نمونه‌گیری در این بخش است. در هر خوشه تعدادی مدارس به‌عنوان نمونه انتخاب شد. تعداد مدارس متوسطه دوم پسرانه در شهرکرد بر اساس آمار اخذشده از آموزش و پرورش شهرکرد، بالغ بر (۳۵) مدرسه و تعداد مدارس متوسطه دوم دخترانه بالغ بر (۳۲) مدرسه بوده است. پس از مشخص شدن تعداد مدارس، امکان تعیین حجم نمونه برای تعداد مدارس مهیا شد. روش نمونه‌گیری در سطح مدارس و افراد به‌صورت تصادفی بوده است. با توجه به تعداد مدارس متوسطه دوم (پسرانه و دخترانه) شهرکرد، امکان مطالعه همه آن‌ها فراهم نبود. لذا بایستی حجم نمونه مشخصی را تعریف و تعیین کرد. با توجه به تعداد مدارس که بالغ بر (۶۷) مدرسه بوده است، تعداد (۲۵) مدرسه برای این مطالعه تعیین شد که تقریباً بیش از یک‌سوم مدارس موجود می‌باشند. به‌عبارت‌دیگر به ازای هر (۳) مدرسه (۱) مدرسه جهت پژوهش حاضر انتخاب شد. در انتخاب مدارس سعی شده که از توزیع مناسبی در سطح شهرکرد برخوردار باشند و همه شهر را تحت پوشش قرار

1- Robinson

2- Community Based Prevention

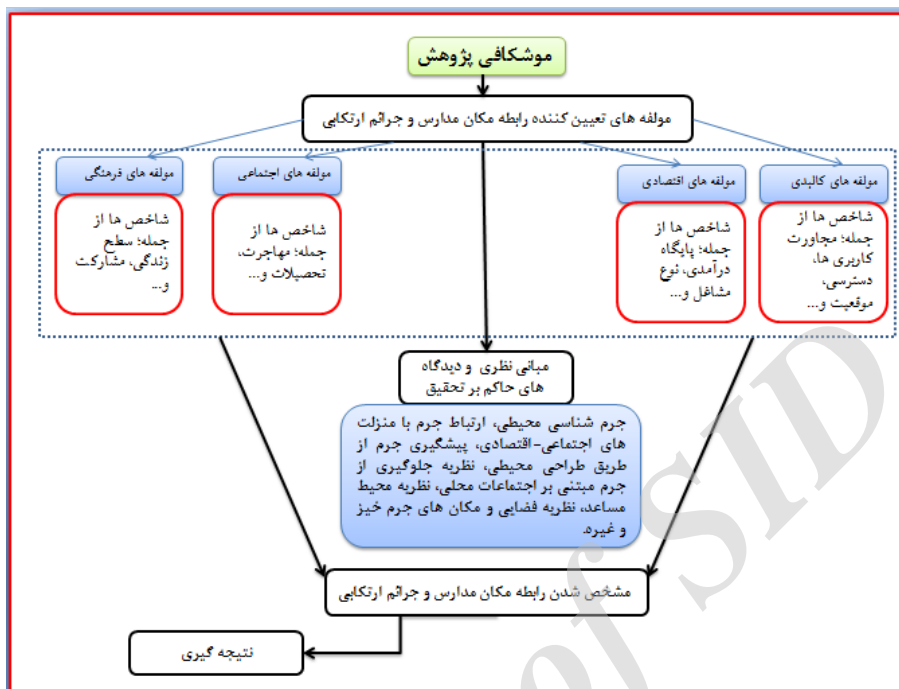
3- De Troye

4- The Spatial Theory

دهند. حجم نمونه در سطح مدیران و معلمان نیز با توجه به اینکه آماری در دسترس قرار نگرفت، در حدود (۲۰۰) نفر تعیین شد. در این پژوهش سعی شد از مدیران مدرسه، معاونان و هم‌چنین معلمان که نسبت به مسائل مدارس آگاه‌ترند، پرسش‌نامه تهیه شود.

مدل مفهومی پژوهش

شکل‌گیری هر روندی تحت تأثیر برخی عوامل است که این عوامل می‌توانند بیرونی و یا درونی باشند. از سوی دیگر پایه و اساس این روندها و فرآیندها نیز به یک نظریه یا نظریات وابسته است. تغییر و تحولات بر اساس یک نظریه یا مجموعه نظریه شکل می‌گیرند که در درون این نظریات، مجموعه‌ای از عوامل مشارکت داشته و دخیل هستند. با توجه به موضوع موردبررسی، نظریات مکانی نقش مهمی در موضوع موردبررسی ایفا می‌کنند؛ چراکه رابطه مکان مدارس و جرائم مدنظر می‌باشد. مدل مفهومی شکل شماره (۱)، چارچوب پژوهش حاضر را بهتر مشخص می‌نماید. به‌گونه‌ای که با موشکافی پژوهش و بررسی پژوهش‌های مختلف انجام‌شده، درواقع مفاهیم و نظریات مرتبط شناخته شد. بر اساس همین مفاهیم و نظریات، مؤلفه‌های اصلی که مشخص‌کننده رابطه مکان از جمله مکان مدارس و جرائم ارتكابی علیه دانش آموزان می‌باشد در چهار مؤلفه کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ارائه و جمع‌بندی شد که هرکدام از این مؤلفه‌ها شاخص‌هایی را شامل می‌شوند. در چارچوب همین چهار مؤلفه، رابطه مکان مدارس و جرائم تعیین می‌شود. به‌عبارت‌دیگر، این چهار مؤلفه نوع روابط موجود در زمینه مکان و جرائم را مشخص و تأثیرگذاری هرکدام را نشان می‌دهند.

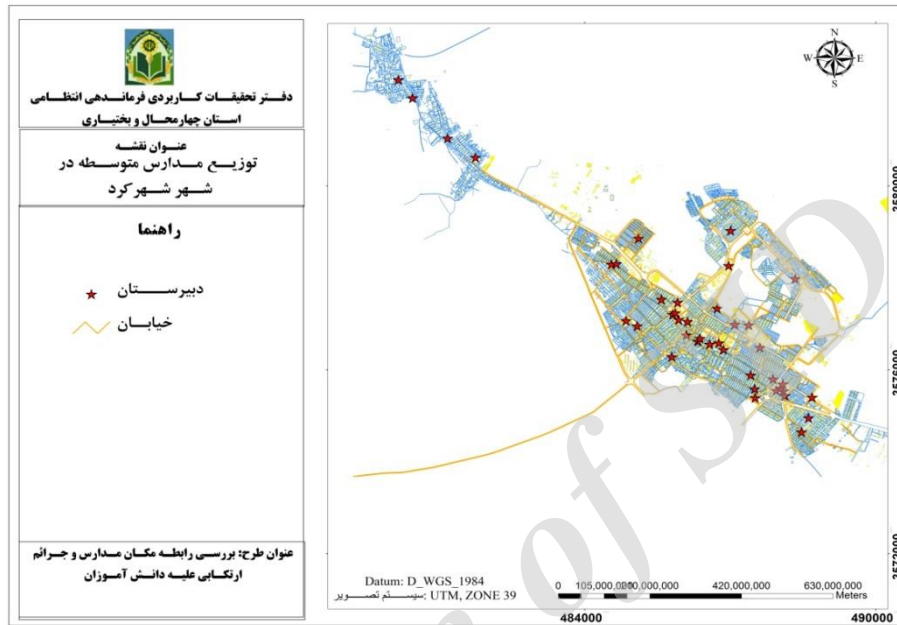

شکل شماره (۱). مدل مفهومی پژوهش

قلمرو پژوهش

شهرکرد بین (۵۰) درجه و (۴۹) دقیقه و (۲۲) ثانیه تا (۵۰) درجه و (۵۳) دقیقه و (۴۴) ثانیه طول شرقی و (۳۲) درجه و (۱۸) دقیقه و (۲۲) ثانیه تا (۲۳) درجه و (۲۱) دقیقه و (۵۰) ثانیه عرض جغرافیایی و در (۹۷) کیلومتری جنوب غرب اصفهان قرار گرفته است. شهرکرد یکی از شهرهای مرکزی ایران و مرکز شهرستان شهرکرد و استان چهارمحال و بختیاری است. نام پیشین آن «دهکرد» بوده است که پس از تبدیل به شهر (در شهریور ۱۳۱۴ خورشیدی)، به شهرکرد تغییر نام داده شده است. بر اساس آمار سال (۱۳۹۰)، جمعیت شهرکرد برابر با (۱۵۹۷۷۵) نفر است. زبان مردم شهرکرد فارسی است. شهرکرد مرتفع‌ترین مرکز استان، در ایران است و به همین دلیل به بام ایران شهرت دارد، ولی در کل، شهرکرد جزء (۲۰) شهر مرتفع ایران است که با ارتفاع (۲۰۶۰) متر از سطح دریا، (۴۷۰) متر پایین‌تر از مرتفع‌ترین شهر ایران، فریدون‌شهر

۲۵۳۰ متر) قرار دارد. در این مطالعه مدارس متوسطه دوم در شهرکرد مورد مطالعه قرار گرفته است (نقشه شماره ۱).

نقشه شماره (۱). توزیع مدارس متوسطه در شهرکرد

یافته‌های پژوهش

بررسی توصیفی پاسخگویان نشان می‌دهد که (۱۰۴) نفر از نمونه مربوط به مدارس پسرانه و (۹۶) نفر مربوط به مدارس دخترانه بوده‌اند. بر اساس حجم نمونه، بیش از (۱۲۸) نفر از پاسخگویان در مدارس دولتی و (۷۲) نفر نیز در مدارس غیرانتفاعی مشغول به فعالیت بوده‌اند که از مجموع (۲۰۰) نفر مورد مطالعه (۲۵) نفر مدیر، (۴۱) نفر معاون و (۱۳۴) نفر معلم مورد پرسشگری قرار گرفتند. بیشترین افراد نمونه در سن بالای (۴۱) سال قرار گرفته‌اند که مجموعاً (۸۸٪) نمونه را شامل می‌شود. هم‌چنین از نظر سطح تحصیلات، (۲۸٪) پاسخگویان دارای مدرک لیسانس، (۶۴٪) فوق لیسانس و (۸٪) نیز دکتری بوده‌اند.

بررسی متغیر جرائم ارتكابی

برای اینکه بتوان متغیر جرائم ارتكابی را مورد آزمون قرارداد، این متغیر در چهار متغیر فرعی دیگر یعنی استعمال مواد، جرائم رفتاری-اخلاقی، سرقت و جرائم رسانه‌ای تقسیم‌بندی شد. سپس برای هر متغیر فرعی چند شاخص در نظر گرفته شد. به‌طور کلی (۱۲) شاخص در بخش جرائم شناخته و مورد بررسی قرار گرفته شده است. در بین این (۱۲) جرم، بیشترین جرم مربوط به دعوا و درگیری با میانگین (۳/۸۸) و انحراف معیار (۰/۷۶) است. پس از آن جرائم مربوط به فضای مجازی با میانگین (۳/۷۷) و انحراف معیار (۱/۱۷) و آزار و اذیت و جسمی-روحی با میانگین (۳/۷۶) و انحراف معیار (۰/۹۵) قرار گرفته‌اند. کمترین جرم به وقوع پیوسته در مدارس نیز با توجه به میانگین‌های به‌دست‌آمده مربوط به فروش مواد صنعتی با میانگین (۱/۰۴) و انحراف معیار (۱/۹۶) و هم‌چنین اعتیاد به مواد صنعتی با میانگین (۱/۲) و انحراف معیار (۰/۴) است. در یک نگاه کلی این‌گونه می‌توان بیان کرد که جرائم رسانه‌ای با توجه به میانگین کلی آن‌ها از بیشترین فراوانی و تکرار و استعمال مواد از کمترین تکرار برخوردار هستند. هم‌چنین در بخش استعمال مواد یافته‌ها نشان می‌دهد که کمترین میانگین مربوط به فروش مواد صنعتی با (۱/۰۴) و بیشترین میانگین مربوط به مصرف دخانیات (سیگار) با میانگین (۲/۷۶) است. در بخش جرائم رفتاری-اخلاقی بیشترین جرم ارتكابی، دعوا و درگیری و کمترین آن، روابط ناسالم دختر و پسر با میانگین (۲/۶۸) است. هم‌چنین در بخش سرقت نیز نتایج نشان می‌دهد که تعداد دفعات تکرار سرقت توسط افراد خارج از مدرسه برای دانش آموزان بیشتر از سرقت داخل مدرسه رخ می‌دهد. در بخش جرائم رسانه‌ای نیز بیشترین جرم مربوط به فضای مجازی با میانگین (۳/۷۷) و کمترین مربوط به دسترسی به خرید و فروش فیلم غیرمجاز با میانگین (۳/۵۷) است. به‌طور کلی جرائم رسانه‌ای بیشترین تکرار را امروزه در مدارس دارا هستند و دانش آموزان بیشتر مرتکب این جرائم چه در داخل مدارس و چه خارج از آن می‌شوند (جدول شماره ۱).

جدول شماره (۱). بررسی توصیفی متغیر جرائم ارتكابی

رتبه	میانگین	انحراف	شاخص	ردیف	متغیر
۱۲	۱/۰۴	۱/۹۶	فروش مواد صنعتی	۱	استعمال مواد
۱۱	۱/۲	۰/۴	اعتیاد به مواد صنعتی	۲	
۷	۲/۷۶	۰/۶۵	دخانیات (کشیدن سیگار)	۳	
۶	۳/۴۸	۰/۸۵	مشکلات و مزاحمت ارادل و اوباش محله	۴	جرائم رفتاری - اخلاقی
۱	۳/۸۸	۰/۷۶	دعوا و درگیری	۵	
۳	۳/۷۶	۰/۹۵	آزار و اذیت جسمی - روحی	۶	
۸	۲/۶۸	۱/۰۱	روابط ناسالم دختر و پسر	۷	سرقت
۹	۲/۶	۰/۸۹	سرقت توسط افراد خارج از مدرسه	۸	
۱۰	۲/۲	۰/۹۸	سرقت بین دانش آموزان	۹	
۲	۳/۷۷	۱/۱۷	فضای مجازی	۱۰	جرائم رسانه‌ای
۵	۳/۵۲	۰/۸	دسترسی و خرید و فروش فیلم غیرمجاز	۱۱	
۴	۳/۷۲	۰/۸۲	دسترسی به سیم کارت‌های تلفن بالای ۱۸ سال	۱۲	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶.

ارزیابی مدارس (پسرانه و دخترانه) از نظر جرائم ارتكابی

در اینجا برای مقایسه مدارس پسرانه و دخترانه از نظر تفاوت جرائم ارتكابی از آزمون t نمونه‌های مستقل استفاده شده است. در بررسی تفاوت معناداری نوع مدارس با طبقه‌بندی جرم نتایج نشان می‌دهد که دو گروه جرائم استعمال مواد و جرائم رسانه‌ای با توجه به سطح معناداری آن‌ها که برابر با (Sig= ۰/۰۰) است و چون این مقدار از مقدار مفروض (۰/۰۵) کمتر است. لذا وجود تفاوت معنادار بین مدارس پسرانه و دخترانه از نظر جرائم استعمال مواد و جرائم رسانه‌ای تأیید می‌گردد. بر اساس نتایج در زمینه استعمال مواد تفاوت میانگین برابر با (۰/۲۱۳) و مثبت است، لذا این مورد در مدارس پسرانه به نسبت مدارس دخترانه بیشتر اتفاق می‌افتد. در زمینه جرائم رسانه‌ای تفاوت میانگین نیز (۰/۳۷۳-) و منفی است؛ بنابراین جرائم رسانه‌ای بیشتر در مدارس دخترانه اتفاق می‌افتد تا مدارس پسرانه. علاوه بر این بررسی نتایج آزمون برای تفاوت معناداری دو نوع جرم دیگر یعنی جرائم رفتاری-اخلاقی و سرقت با نوع مدارس نشان می‌دهد که هر دو مورد در سطح معناداری بیشتر از (۰/۰۵) به ترتیب برابر با (۰/۳۹۸) و (۰/۲۹) قرار دارند و در نتیجه تفاوت معناداری بین مدارس پسرانه و دخترانه از نظر رخ

دادن این جرائم مشاهده نشده است. به عبارت دیگر تفاوت موجود بین این دو آن قدر زیاد نیست که به صورت معنادار قابل مشاهده باشد و دو گروه جرائم رفتاری-اخلاقی و سرقت در هر دو نوع مدارس به یک میزان مشاهده شده است. جدول شماره (۲) نتایج ارزیابی تفاوت مدارس بر اساس جرائم ارتكابی را نشان می دهد.

جدول شماره (۲). ارزیابی مدارس (پسرانه و دخترانه) از نظر جرائم ارتكابی

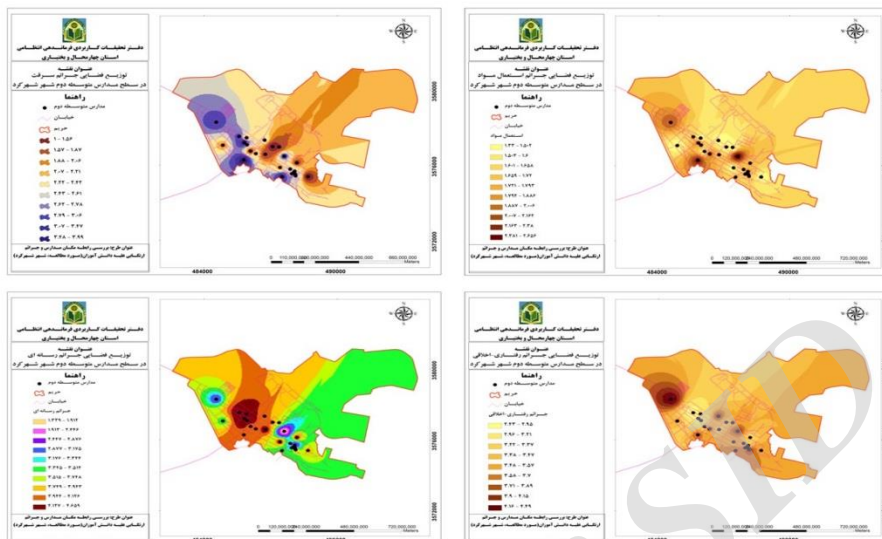
t-test for Equality of Means					Levene's Test for Equality of Variances			مقایسه تفاوت معناداری	
95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Difference	Mean Difference	Sig(2-Tailed)	df	t	Sig		F
Upper	Lower								
۰/۳۰۲	۰/۱۲۵	۰/۰۴۴	۰/۲۱۳	۰/۰۰۰	۱۵۷/۳	۴/۷۶	۰/۰۰۰	۵/۳۴	استعمال نابرابری مواد واریانس
-۰/۰۴۵	-۰/۳۰۷	۰/۰۶۶	-۰/۱۷۶	۰/۰۰۸	۱۹۸	-۲/۶۵	۰/۳۹۸	۰/۷۱۶	جرائم رفتاری- اخلاقی واریانس
۰/۸۳۱	۰/۳۸۶	۰/۱۱۲	۰/۶۰۸	۰/۰۰۰	۱۹۸	۵/۴	۰/۲۹	۱/۱۲	سرقت واریانس
-۰/۱۶۵	-۰/۵۸۲	۰/۱۰۵	-۰/۳۷۳	۰/۰۰۱	۱۵۵/۲	-۳/۵۴	۰/۰۰۰	۳۵/۶	جرائم رسانه ای واریانس

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۶.

توزیع فضایی جرائم در سطح مدارس متوسطه دوم در شهر کرد

مدارس به عنوان مکان های مورد آماج جرائم قلمداد می شوند و همین وضعیت سبب می شود که جرائم مختلفی در آن ها اتفاق بیفتد. بررسی توزیع فضایی جرائم در نقشه شماره (۲) نشان می دهد که بر اساس این پژوهش، (۲۵) مدرسه مورد مطالعه، بیشترین تمرکز جرائم استعمال مواد در سه نقطه قرار دارد. این سه نقطه در جنوب، جنوبی غربی و شمال غربی قرار گرفته اند. به گونه ای دیگر نیز می توان این مطلب را کامل تر نمود که این نوع جرائم بیشتر در مدارس حاشیه و دور از مرکز شهر قابل مشاهده است. در واقع با افزایش فاصله مدارس از مرکز شهر و خیابان های اصلی، میان جرائم استعمال مواد از جمله سیگار کشیدن، فروش مواد صنعتی و غیره نیز افزایش می یابد. موضوع دیگر اینکه به نظر می رسد که وقوع

این جرائم با مدرسی که در محلات ضعیف‌تر شهر قرار دارند در ارتباط بوده و در واقع رابطه معناداری در این زمینه وجود دارد. کمترین جرائم استعمال مواد در مدارس با میانگین (۱/۳۳) با رنگ زرد روشن مشخص شده و بیشترین تمرکز این جرائم با میانگین (۳/۶۵) با رنگ قهوه‌ای تیره در نقشه قابل مشاهده است. بیشترین جرائم سرقت در مدارس رخ داده که از نظر جغرافیایی و فضایی در محلات جنوبی، شمال غربی و جنوب غربی قرار گرفته‌اند. در واقع این جرائم بیشتر در قسمت جنوب شرقی با رنگ بنفش قابل مشاهده است. کمترین جرائم سرقت با رنگ قهوه‌ای روشن در نقشه مشخص شده است که دارای میانگین کمتر از (۱) بوده است. بیشترین میانگین این نوع جرائم نیز با میانگین (۳/۹۹) با رنگ بنفش تیره مشخص شده است. آنچه از نظر فضایی-مکانی از نقشه قابل استنباط است این می‌باشد که بافاصله گرفتن از حاشیه شهر و به عبارت دیگر با دور شدن از محلات پیرامونی دور از مرکز شهر، این میزان جرائم نیز کمتر می‌شود و هر چه به مدارس مرکز شهر نزدیک‌تر می‌شویم امکان رخ دادن این نوع جرائم نیز کمتر می‌شود. در زمینه جرائم رفتاری-اخلاقی کمترین میانگین مربوط به مدارس با میانگین (۲/۴۳) می‌باشد که با رنگ زرد روشن مشخص است. همچنین بیشترین تمرکز این جرائم نیز مربوط به مدارس با میانگین (۴/۴۹) و با رنگ قهوه‌ای تیره در نقشه کاملاً مشخص است. توزیع فضایی-مکانی این جرائم بر اساس نقشه نشان می‌دهد که این جرائم به تقریب در تمامی مدارس قابل مشاهده توزیع شده است. به گونه‌ای که دو نقطه ثقل تمرکزگرا نقشه نیز این موضوع را نشان می‌دهد که در مرکز شهر قرار گرفته است. این نوع جرائم تقریباً به بیشتر مدارس مربوط می‌شود و در محیط درونی و پیرامونی مدارس وجود دارد. همچنین بیشترین جرائم رسانه‌ای با میانگین (۴/۶۵) در نقاط و محلات مرکزی شهرکرد و در ناحیه یک شهری اتفاق افتاده است. این نقاط با رنگ قهوه‌ای تیره تا روشن در نقشه قابل مشاهده است. همچنین کمترین میانگین نیز (۱/۳۳) است که مربوط به مدارس حاشیه شهر می‌شود. در واقع به نظر می‌رسد که هر چه از مدارس مرکزی شهر و محلات مرکزی دورتر می‌شویم این نوع جرائم نیز کمتر دیده می‌شود و بیشتر مربوط به مدارس مستقر در محلات مرکزی شهر می‌باشند. به نظر می‌رسد این نوع جرائم در مدارس متوسطه دوم ناحیه یک بیشتر از مدارس متوسطه دوم ناحیه دو در شهرکرد رخ می‌دهد (نقشه شماره ۲).

نقشه شماره (۲). توزیع فضایی جرائم اتفاق افتاده در مدارس در شهرکرد (به ترتیب از سمت راست توزیع فضایی جرائم استعمال مواد، توزیع فضایی جرائم سرقت، توزیع فضایی جرائم رفتاری-اخلاقی و توزیع فضایی جرائم رسانه‌ای)

بررسی رابطه مکان و جرائم ارتكابی

بر اساس نتایج آزمون پیرسون، بین متغیر کالبدی مکان مدارس و متغیرهای استعمال مواد در سطح معناداری (۰/۰۱۹)، متغیر جرائم رفتاری-اخلاقی در سطح معناداری (۰/۰۰۱) و متغیر جرائم رسانه‌ای در سطح معناداری (۰/۰۰۲) رابطه معناداری وجود دارد. در مورد رابطه متغیر کالبدی مکان با سرقت نیز نتایج از وجود عدم رابطه معناداری در سطح (۰/۱۳۵) حکایت دارند. همچنین نتایج آزمون نشان داد که بین متغیر اجتماعی مکان مدارس با جرائم رفتاری-اخلاقی، سرقت و جرائم رسانه‌ای به ترتیب در سطح (۰/۰۰۰)، (۰/۰۰۱) و (۰/۰۳۱) رابطه معناداری وجود دارد. چراکه مقدار محاسبه شده برای هر کدام از این متغیرها در کمتر از میزان مفروض (۰/۰۵) بوده است. علاوه بر سه مورد ذکر شده، بررسی همبستگی پیرسون برای متغیر اجتماعی مکان مدارس با متغیر استعمال مواد نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح (۰/۶۷۲) رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج بیانگر آن است که بین متغیر فرهنگی مکان مدارس و جرائم ارتكابی علیه دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. این مطلب را سطح

معناداری به دست آمده برای هر یک از جرائم در ارتباط با متغیر فرهنگ بیان می کند. علاوه بر این نتایج نشان داد که بین مؤلفه اقتصادی مکان مدارس و جرائم ارتكابی علیه دانش آموزان در شهرکرد رابطه معناداری وجود دارد (جدول شماره ۳).

جدول شماره (۳). بررسی رابطه متغیرهای مکان مدارس با جرائم ارتكابی

متغیر	استعمال	جرائم رفتاری -	سرقت	جرائم
ضریب	-۰/۱۶۵*	-۰/۲۳۷*	-۰/۱۰۶	۰/۲۳*
متغیر کالبدی	سطح معنی داری	۰/۰۰۱	۰/۱۳۵	۰/۰۰۲
حجم نمونه	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰
ضریب	-۰/۰۳*	-۰/۳۱۶**	-۰/۲۳۳**	-۰/۱۵۳*
متغیر اجتماعی	سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۳۱
حجم نمونه	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰
ضریب	-۰/۴۸۵*	-۰/۲۲۷**	-۰/۶۰۲**	-۰/۱۵۷*
متغیر اقتصادی	سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۴
حجم نمونه	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰
ضریب	-۰/۴۸۷*	-۰/۲۳۳**	-۰/۶۰۶**	-۰/۱۶*
متغیر فرهنگی	سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳
حجم نمونه	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰

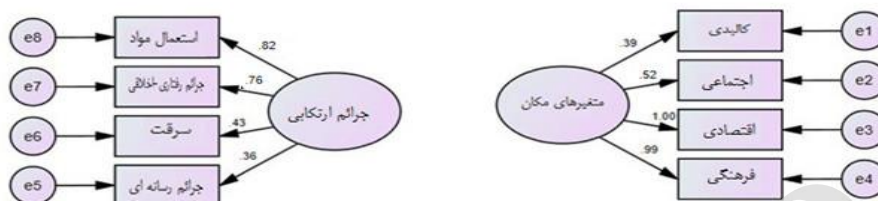
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶.

ارزیابی رابطه متغیرهای مکان مدارس و جرائم ارتكابی از طریق مدل سازی

معادلات ساختاری

پس از توصیف و بررسی متغیرهای مورد بررسی، جهت ارائه یک مدل تجربی از رابطه متغیرهای چهارگانه مکان و جرائم ارتكابی علیه دانش آموزان، با استفاده از نرم افزار AMOS، ابتدا مدل تحلیلی عاملی تأییدی (CFA) مرتبه اول مربوط به هر یک از متغیرهای اصلی پژوهش (متغیرهای مکان و جرائم ارتكابی) را ترسیم کرده و در ادامه مدل های مذکور، هر یک از شاخص ها اعتبارسنجی شده اند. متغیرها یا عوامل با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی اعتبارسنجی شده اند (شکل شماره (۲) و جدول شماره (۴)). نتایج بررسی بار عاملی مربوط به چهار متغیر مکان (کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی) و همین طور (۴) متغیر یا گروه های جرم (استعمال مواد، جرائم رفتاری و اخلاقی، سرقت و جرائم رسانه ای) نشان می دهد (شکل شماره ۲) مقدار بارهای عاملی از (۰/۳) بیشتر بوده و نشان دهنده وضعیت مناسب هر (۸) متغیر در مدل ترسیم شده

می‌باشد؛ بنابراین نتیجه اینکه، این متغیرها می‌توانند رابطه مکان و جرائم را موردسنجش قرار دهند و میزان رابطه را نیز مشخص نمایند.

شکل شماره (۲). بار عاملی مربوط به متغیرهای مشاهده شده (متغیرهای مکان و جرائم ارتكابی)

در ادامه برای بررسی برازش کلیت مدل اندازه‌گیری مربوط به پژوهش (متغیر مکان و جرائم ارتكابی)، مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی برازش مدل از منابع مستند استخراج شده و مقادیر محاسبه شده با معیارهای پیشنهادی تطبیق داده شد. همان‌طور که مشاهده می‌شود (جدول شماره ۴)، وضعیت کلیه معیارهای برآورد شده با مقادیر مطلوب (معیارهای پیشنهادی) همخوانی بالایی داشته و در مجموع می‌توان چنین عنوان کرد که مدل اندازه‌گیری ترسیم شده شرایط و اعتبار لازم را برای طراحی مدل نهایی پژوهش (رابطه متغیرهای مکان مدارس و جرائم ارتكابی علیه دانش آموزان) را دارا می‌باشند.

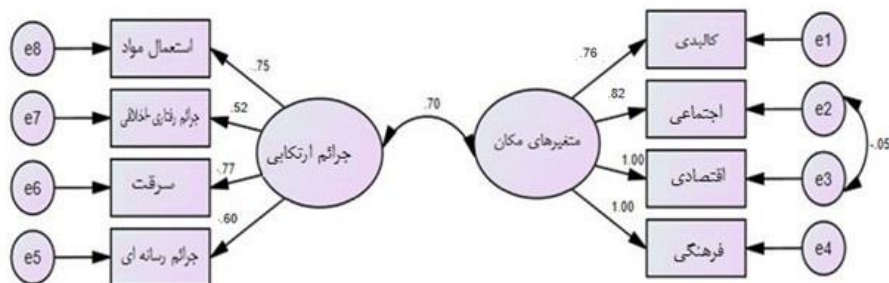
جدول شماره (۴). شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل اندازه‌گیری پژوهش

شاخص	مقادیر پیشنهادی	متغیر مکان	متغیر جرائم ارتكابی
CMIN ^۱	-	۹/۳۲۲	۹/۱۱۲
DF ^۲	-	۴	۳/۷
CMIN/DF ^۳	< ۵	۲/۱۲۳	۳/۳۱۲
CFI ^۴	> ۰/۹	۰/۹۹۲	۰/۹۷۶
RMSEA ^۵	< ۰/۰۸	۰/۰۶۳	۰/۰۶۱
HOELTER ^۶	> ۷۵	۲۲۴	۲۲۰
RMR ^۷	≈ ۰	۰/۰۲۱	۰/۰۳۱
GFI ^۸	> ۰/۹	۰/۹۸۱	۰/۹۷۱
NFI ^۹	> ۰/۹	۰/۹۷۳	۰/۹۸۴
PRATIO ^{۱۱}	۰ - ۱	۰/۴۳۵	۰/۴۱

منبع: شمس‌الدینی و جمینی، ۱۳۹۵؛ Lai & Lin, 2008

۱. کای اسکور؛ ۲. درجه آزادی؛ ۳. کای اسکور نسبی؛ ۴. برازش تطبیقی؛ ۵. ریشه میانگین مربعات خطای برآورد؛ ۶. شاخص هلتر؛ ۷. ریشه دوم مربع باقیمانده؛ ۸. شاخص نیکویی برازش؛ ۹. شاخص نرمان شده بنتلر به ونت؛ ۱۰. نسبت صرفه جویی.

پس از برآزش کلیت متغیرهای پژوهش در محیط Amos Graphics، مدل رابطه متغیرهای مکان و جرائم ارتكابی ترسیم شد (شکل شماره ۳). همان‌طور که مشاهده می‌شود در مدل مذکور هر دو متغیر یعنی متغیر مکان و جرائم ارتكابی به‌صورت پنهان در نظر گرفته شده‌اند. بررسی بارهای عاملی مربوط به متغیرهای مدل مذکور بالاتر از (۰/۳) بوده و نشانگر وضعیت قابل قبول متغیرهای قرار گرفته در مدل می‌باشد. هم‌چنین بررسی وضعیت برآزش مدل نهایی یعنی رابطه متغیرهای مکان با جرائم ارتكابی در این زمینه با معیارهای پیشنهادی نشان می‌دهد (جدول شماره ۵)، مدل مذکور از اعتبار و دقت لازم برخوردار بوده و توانسته است رابطه این دو متغیر (متغیر مکان و جرائم ارتكابی) را تبیین نماید. میزان تبیین و رابطه این دو متغیر برابر با (۰/۷) است که تمامی شاخص‌های به‌دست آمده با مقادیر پیشنهادی و استاندارد مطابقت دارند. درواقع دو متغیر مکان و جرائم ارتكابی دارای یک رابطه نزدیک و دوسویه هستند. به‌گونه‌ای که از مجموع میزان تبیین مدل که برابر با یک است، میزان تبیین مدل حاضر (۰/۷) محاسبه شده است که مقدار بسیار بالایی است و از وجود رابطه محکم بین تأثیرات متقابل دو متغیر بر روی همدیگر اشاره دارد. بیشترین بار عاملی و تأثیرگذار در بین متغیرهای مکان در راستای جرائم، دو بعد اقتصادی و فرهنگی با بار عاملی برابر با (۱) می‌باشد. دو متغیر دیگر یعنی کالبدی و اجتماعی نیز دارای بار عاملی مناسبی به ترتیب (۰/۷۶) و (۰/۸۲) هستند. این یعنی اینکه این متغیرها در رابطه نزدیک با جرائم ارتكابی قرار دارند. در سوی دیگر مدل نیز هر چهار گروه از جرائم دارای بار عاملی مناسبی بوده است. وجود همین بارهای عاملی بالا در دو سوی مدل سبب شده است که مدل مذکور به‌خوبی رابطه مکان مدارس و جرائم ارتكابی و تأثیر متقابل این دو بر روی همدیگر را نشان داده و به وجود یک رابطه محکم و قوی بین این دو اشاره کند. نتایج جدول شماره (۵) نیز به چنین نکته‌ای اشاره می‌کنند و هر یک از شاخص‌های برآزش متناسب با مقادیر پیشنهادی و استاندارد می‌باشند.

شکل شماره (۳). مدل نهایی معادله ساختاری رابطه متغیرهای مکان و جرائم ارتكابی علیه دانش آموزان

جدول شماره (۵) شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل، رابطه متغیرهای مکان و جرائم ارتكابی را بیان می‌نماید. در نهایت نتایج حاصل از شاخص‌های برازش مدل نهایی نشان می‌دهد که مدل از برازش خوب برخوردار است و اعتبار و دقت لازم را در زمینه بررسی رابطه این دو متغیر بیان می‌نماید. در واقع این مدل توانسته است چگونگی و سطح رابطه را به خوبی تبیین و ارائه نماید. از جمله شاخص‌های مهم در این زمینه می‌توان به میزان (CFI) برابر با (۰/۰۴۶)، میزان (RMSEA) برابر با (۰/۰۵۳)، میزان (HOELTER) برابر با (۲۲۸) اشاره نمود که با مقادیر پیشنهادی و استاندارد مطابقت دارند.

جدول شماره (۵). شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل رابطه مکان مدارس با جرائم ارتكابی

شاخص	مقادیر پیشنهادی	مدل نهایی پژوهش
CMIN	-	۸/۲۴۳
DF	-	۳/۱۹
CMIN/DF	< ۵	۳/۳۱۲
CFI	> ۰/۹	۰/۹۵۶
RMSEA	< ۰/۰۸	۰/۰۵۳
HOELTER	> ۷۵	۲۲۸
RMR	≈ ۰	۰/۰۳۸
GFI	> ۰/۹	۰/۹۵۱
NFI	> ۰/۹	۰/۰۵۶
PRATIO	۱-۰	۰/۳۸۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶.

نتیجه‌گیری

موضوع جرم و جرائم ارتكابی علیه دانش‌آموزان به‌عنوان یک قشر مهم جامعه، همواره از موضوعات مهم و اساسی به‌شمار می‌رود. در بروز این جرائم عوامل مختلفی دخیل هستند که از بین آن‌ها مکان امروزه به‌عنوان یک عامل مهم نقش‌آفرینی می‌کند. نتایج این پژوهش نشان داد که مدارس پسرانه و دخترانه از نظر جرائم استعمال مواد و جرائم رسانه‌ای دارای تفاوت معناداری هستند. استعمال مواد بیشتر در مدارس پسرانه و جرائم رسانه‌ای نیز بیشتر در مدارس دخترانه رخ می‌دهد. از آنجاکه دانش‌آموزان پسر نسبت به دختران تمایل بیشتری به استعمال دخانیات نشان می‌دهند و دانش‌آموزان دختر بیشتر به سمت جرائم جدید تمایل دارند، نتایج این پژوهش می‌تواند منطقی باشد اما تفاوت معناداری در زمینه دو نوع جرائم رفتاری-اخلاقی و سرقت با نوع مدارس مشاهده نشده است.

در راستای بررسی رابطه متغیر کالبدی مکان مدارس با جرائم ارتكابی علیه دانش‌آموزان وجود رابطه معناداری در این زمینه تأیید شد. با توجه به گروه‌بندی تعیین‌شده برای سنجش این موضوع، سه متغیر استعمال مواد، جرائم اخلاقی-رفتاری و جرائم رسانه‌ای در سطح معناداری قرار داشته‌اند و وجود رابطه معنادار آن‌ها با متغیر کالبدی مکان مدارس تأیید شد. براین‌اساس برای اینکه این جرائم در سطح مدارس کمتر شود یا به‌عبارت‌دیگر بتوان آن‌ها را کنترل و حتی پیشگیری نمود، بایستی یک تجدیدنظر یا مدیریت مناسب در زمینه شاخص‌های کالبدی مکان مدارس اعمال شود. از جمله مهم‌ترین شاخص‌هایی که بایستی در بُعد کالبدی مدارس برای کنترل جرائم انجام شود می‌توان به کیفیت نورپردازی محیط پیرامون مدرسه، حذف ساختمان‌های فرسوده، متروکه و رهاشده، بهبود کیفیت کوچه‌های پیرامون مدرسه و حذف نقاط کور و فاقد نظارت اجتماعی اشاره نمود. نتایج این بخش از پژوهش حاضر با پژوهش‌های توکلی (۱۳۸۴)، عباسی (۱۳۸۷) و جباری (۱۳۸۸) هم‌خوانی و هم‌پوشانی دارد. در این پژوهش به اهمیت متغیر کالبدی مکان اشاره‌شده است. در پژوهش‌های ذکرشده نیز بحث کالبدی مکان به‌عنوان یک عامل مهم شناخته‌شده است و همه آن‌ها مسائل مختلف کالبدی از جمله نورپردازی‌ها، معماری ساختمان‌ها، تراکم مسکن، کیفیت معابر، دسترسی‌ها، موقعیت مکانی کاربری‌ها و غیره را به‌عنوان عوامل اساسی در بروز یا عدم بروز جرائم معرفی کرده‌اند. در بحث رابطه متغیر اجتماعی مکان و جرائم ارتكابی نتایج

نشان داد که متغیر اجتماعی مکان مدارس با جرائم رفتاری-اخلاقی، سرقت و جرائم رسانه‌ای رابطه معناداری دارد. علاوه بر این جهت رابطه آن‌ها نیز منفی و غیرمستقیم بوده است. لذا با بهبود هر یک متغیر اجتماعی مکان مدارس، وضعیت بروز هر یک از جرائم ذکر شده می‌تواند کاهش یابد و برعکس با ضعف در متغیر اجتماعی مکان، تعداد جرائم نیز افزایش خواهد یافت؛ بنابراین باید به مسائل اجتماعی مکان مدارس توجه و تأکید بیشتری نمود. از جمله این مسائل می‌توان به حمایت از دانش‌آموزان، افزایش همبستگی اجتماعی، جلوگیری از ورود و حضور افراد غریبه در مدارس و پیرامون آن‌ها، افزایش میزان مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان، برخورد با اراذل و اوباش و غیره اشاره کرد. نتایج کلی این بخش از پژوهش با نتایج پژوهش‌های کلانتری (۱۳۸۰)، میرکتولی و همکاران (۱۳۹۲) سازگاری دارد. در همه این پژوهش‌ها به اهمیت مسائل اجتماعی هر مکان در بروز یا عدم بروز و همچنین کنترل و پیشگیری جرائم در سطح شهرها تأکید شده است.

در بررسی رابطه اقتصادی مکان مدارس و جرائم ارتكابی نیز نتیجه نشان داد که بین آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد. این رابطه معنادار نیز به صورت غیرمستقیم است؛ یعنی اینکه با افزایش و بهبود متغیر اقتصادی مکان مدارس، میزان جرائم تعریف‌شده نیز کاهش می‌یابد و برعکس. در بحث اقتصادی بسیاری از مسائل از حوزه مدارس خارج است و به خانواده‌ها و همچنین نهادهای مربوطه ارتباط دارد. برای نمونه توسعه و بهبود فضاهای تجاری و مدیریت آن‌ها در پیرامون مدارس به نهادهای مدیریتی مربوط می‌شود. باین‌وجود باید در این راستا همکاری و مساعدت‌های لازم در سطوح مختلف فردی، خانوادگی، نهادی و مدیریتی انجام گیرد تا بتوان از بسیاری از جرائم که در نتیجه تفاوت‌های اقتصادی مکان حاصل می‌شود، جلوگیری نمود. در این زمینه نیز پژوهش‌های عبدالمهدی حقی (۱۳۸۰)، قالیباف و همکاران (۱۳۸۹) و برتاو (۱۳۸۹) با نتایج اقتصادی پژوهش هم‌خوانی و سازگاری دارد. در این پژوهش به متغیر اقتصادی مکان به‌عنوان عامل مهم در بحث جرائم تأکید شده است. در پژوهش‌های ذکر شده نیز به طرق مختلف به خصوصیات اقتصادی مکان از جمله موقعیت و طبقات اقتصادی شهر، موقعیت مراکز تجاری و بازار اصلی شهر، سطح درآمدهای مردم در هر محله یا منطقه و

غیره تأکید شده است و عامل اقتصادی مکان را به عنوان یک عامل مهم در کنترل و پیشگیری از جرائم نشان می‌دهند.

در بحث رابطه متغیر فرهنگی مکان مدارس و جرائم ارتكابی نیز نتایج نشان داد که متغیر فرهنگی مکان با جرائم استعمال مواد، جرائم رفتاری-اخلاقی، سرقت و جرائم رسانه‌ای دارای یک رابطه معنادار غیرمستقیم است؛ یعنی اینکه با بهبود شاخص‌های فرهنگی مکان مدارس، امکان کاهش جرائم نیز فراهم می‌شود و برعکس. لذا دارای یک رابطه دوسویه و تأثیرگذار هستند. در واقع شرایط و خصوصیات فرهنگی مکان مدارس در سطح شهر در رخ دادن جرائم مختلف در مدارس تأثیر زیادی دارد و می‌تواند تسهیل‌کننده این موضوع در سطح مدارس و دانش آموزان باشد. در این زمینه باید یکسری اقدامات اساسی را در بحث مدیریت فرهنگی مدارس انجام داد از جمله به اقدام برای کاهش تضاد فرهنگی در بین دانش آموزان از طریق آشنایی آن‌ها با ارزش‌های فرهنگ‌های متفاوت، استفاده از تنوع قومیتی در بین دانش‌آموزان مدرسه به عنوان یک فرصت، مشارکت دانش آموزان در مراسم دینی-مذهبی، تشویق دانش آموزان به حضور در مساجد و اماکن مذهبی، مشارکت دانش آموزان به حضور در مراکز فرهنگی و غیره می‌توان اشاره کرد. نتایج این بخش از پژوهش با پژوهش‌های قالیباف و همکاران (۱۳۸۹) و میرکتولی و همکاران (۱۳۹۲) سازگاری و مطابقت دارد. در این پژوهش‌ها به عامل فرهنگی در کنار مسائل اجتماعی به عنوان یک فاکتور اساسی در بحث وقوع جرائم تأکید شده است و مسائل فرهنگی محلات و نواحی شهری در سطوح فضایی مختلف را دارای اهمیت می‌شمارند. در این پژوهش نیز رابطه متغیر فرهنگی مکان مدارس با جرائم به خوبی تأیید شد.

بنابراین دو متغیر مکان مدارس و جرائم ارتكابی دارای یک رابطه نزدیک و دوسویه هستند. براین اساس بایستی با توجه به این همبستگی و رابطه قوی، بهترین اقدامات و برنامه‌ریزی‌ها را در سطح مدارس و هم‌چنین نهادهای مسئول انجام داد تا بتوان در قالب یک برنامه بلندمدت بسیاری از تضادهای کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مکان مدارس را کاهش و در راستای پیشگیری و کنترل جرائم ارتكابی علیه دانش‌آموزان گام برداشت. به‌طور کلی نتایج این پژوهش نشان داد که بین مؤلفه‌های کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مکان مدارس با جرائم ارتكابی رابطه معناداری وجود دارد. به‌گونه‌ای

که ضعف و نبود زیرساخت‌های لازم در هر بخش در شهر مورد مطالعه می‌تواند زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده وقوع جرائم در بین دانش‌آموزان باشد. بسیاری از شاخص‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مکان مدارس به اقدامات فردی مربوط می‌شود و برخی نیز به سطوح جمعی و نهادی ارتباط دارد که بایستی در هر دو سطح زمینه‌هایی را فراهم کرد تا بتوان از بسیاری از جرائم ارتكابی علیه دانش‌آموزان چه در بیرون و چه در درون مدارس جلوگیری نمود.

پیشنهاد‌های پژوهش

- برنامه‌ریزی درازمدت در سطوح فردی، جمعی و برای حل بسیاری از مشکلات کالبدی مکان مدارس در شهر کرد؛
- برنامه‌ریزی بلندمدت در راستای بهبود شرایط عدالت فضایی از نظر اقتصادی توزیع عادلانه امکانات؛
- برگزاری برنامه‌ها و اقدامات مناسب فرهنگی برای دانش‌آموزان و خانواده‌ها و با مشارکت آن‌ها جهت بهبود مؤلفه فرهنگی مکان مدارس؛
- بهبود شرایط اجتماعی مکان مدارس و جرائم با افزایش اعتماد اجتماعی و فردی و مشارکت چه در سطح دانش‌آموزان و چه خانواده‌ها در شهر کرد؛
- ارتقاء محیط‌های پیرامون مدارس در سطح شهرکرد از نظر خصوصیات فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی مکان در یک برنامه بلندمدت توسط آموزش و پرورش با کمک نهادهای مربوط دیگر؛
- جلب همیاری نهادهای مرتبط با کالبد مدارس و محیط پیرامون آن‌ها برای سازمان‌دهی فضایی بهتر در این زمینه؛
- اقدام نسبت به توزیع فضایی مدارس برای رفع تراکم.

منابع

- احمدی، حبیب (۱۳۸۴). بررسی عوامل مؤثر بر تمایل حاشیه‌نشینان بر رفتار بزهکارانه، مورد مطالعه: حاشیه‌نشینان شهر شیراز. شیراز: دانشگاه شیراز.
- اشنایدر، ریچارد؛ کیچین، تد (۱۳۸۷). برنامه‌ریزی (شهری) برای پیشگیری از جرم، ترجمه فرزانه سجودی. تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
- اک، جان ای؛ چینی، اسپنسر؛ کمرون، جیمز؛ لیتنز، مایکل؛ ویلسون، رونالد (۱۳۸۸). تهیه نقشه برای تحلیل بزهکاری: شناسایی کانون‌های جرم خیز، ترجمه محسن کلانتری و مریم شکوهی. زنجان: آذر کلک.
- برناو، عیسی (۱۳۸۹). درآمدی بر ارتباط مکان و جرم. کارآگاه، ۱۹ (۵)، ۹۴-۱۲۵.
- بیات‌رستمی، روح‌الله (۱۳۸۹). تحلیل فضایی الگوهای بزهکاری در بخش مرکزی شهرها با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) - مورد مطالعه بزه سرقت در بخش مرکزی شهر زنجان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری. زنجان: دانشگاه زنجان.
- توکلی، مهدی (۱۳۸۴). شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم خیز شهر زنجان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم و فنون اطلاعات و آگاهی، گروه جغرافیا. تهران: دانشگاه علوم انتظامی.
- جباری، کاظم (۱۳۸۸). شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های جرم خیز شهری با استفاده از سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه زنجان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- خسروی‌نیا، بابک؛ موضلی، مرضیه (۱۳۹۰). تأثیر آب‌وهوا بر ارتكاب جرم، مورد مطالعه: لارستان. جغرافیای طبیعی، ۱۱ (۴)، ۶۳-۷۴.
- دانشپور، عبدالهادی؛ فخاری، ساره (۱۳۹۰). مقابله با جرم و جنایت در فضای شهری به کمک ابزارهای طراحی شهری. نماد گلستان، ۸ (۲)، ۴۸-۶۳.
- رایان‌پور، عماد (۱۳۸۷). بررسی نظری فضای شهری و جرم. امنیت و نظم، ۱ (۴)، ۵۳-۶۵.
- رهنمایی، محمدتقی؛ محمد پور، صابر؛ اسکندری، حافظ (۱۳۸۹). تحلیل نقش مهاجرت در زمینه‌سازی برای پیدایش آسیب‌های اجتماعی شهرنشینی شتابان در ایران. جغرافیای انسانی، ۳ (۱)، ۱۶۸-۱۵۵.
- شامانی، محمدعلی (۱۳۸۹). جرم چیست؟ ماهنامه رشد، ۷ (۸۷)، ۵-۱۴.

- شکوئی، حسین (۱۳۷۲). جغرافیای اجتماعی شهرها. اکولوژی اجتماعی شهر. تهران: دفتر مرکزی جهاد دانشگاهی.
- شمس‌الدینی، علی؛ جمینی، داود (۱۳۹۵). ارزیابی عملکرد نهادهای متولی در توسعه سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد معادلات ساختاری مورد مطالعه: شهرستان جوانرود. جغرافیا و توسعه، ۴۳ (۴)، ۳۵-۵۰.
- صادقی فسایی؛ کریمی، شیوا (۱۳۸۸). دیدگاه‌های نظری کاهش جرم با تأکید بر نقش خانواده، مجموعه مقالات همایش ملی پیشگیری از جرم با رویکرد اجتماعی. ص ۳۴-۴۶. تهران: مرکز تحقیقات کاربردی نیروی انتظامی.
- طاهرخانی، حبیب‌الله (۱۳۸۱). میزگرد ماهنامه شهرداری پیرامون امنیت شهری. ماهنامه شهرداری‌ها، ۴ (۴۱)، ۱۴۸-۱۴۶.
- عباسی‌ورکی، الهام (۱۳۸۷). شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های جرم خیز شهر قزوین با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)، نمونه موردی: بزه قاچاق و سوءمصرف موادمخدر در شهر قزوین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه زنجان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- عبدالهی حقی، مریم (۱۳۸۳). پیشگیری جرم از طریق برنامه‌ریزی کاربری اراضی، مورد مطالعه سرقت در شهر زنجان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه زنجان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۳). انسان‌شناسی شهری. تهران: نی.
- فلسون، مارکوس؛ کلارک، رونالد وی (۱۳۸۸). فرصت و بزهکاری، نگرشی کاربردی برای پیشگیری از بزهکاری، ترجمه محسن کلانتری و سمیه قزلباش. زنجان: نشر دانش.
- قالیباف، محمدباقر؛ انصاری زاده، سلمان؛ پرهیز، فریاد (۱۳۸۹). بررسی و تحلیل نقش کانون‌های جرم خیز در وقوع جرائم شهری. ماهنامه شهرداری‌ها، ۱۱ (۱۰۰)، ۳۲-۲۱.
- کامران نیا، جلال (۱۳۸۵). تحلیل الگوهای فضایی و آینده‌نگری جرم در شهر شیراز، مورد محلات مرکزی شهر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم زمین، گروه جغرافیای انسانی.
- کلانتری، محسن (۱۳۸۰). بررسی جغرافیایی جرم و جنایت در مناطق شهر تهران. پایان‌نامه دکتری. دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیای انسانی.

- کلانتری، محسن؛ قزلباش، سمیه (۱۳۸۸). شناسایی کانون‌های جرم خیز شهری با استفاده از مدل‌های آماری گرافیک مبنا و سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی و مورد مطالعه: سرقت در شهر زنجان. مطالعات پیشگیری از جرم، ۴ (۱۱)، ۷۱-۱۰۰.
- کلانتری، محسن؛ قزلباش، سمیه؛ یغمایی، بامشاد (۱۳۸۹). بررسی جغرافیایی کانون‌های جرم خیز شهر زنجان (مورد مطالعه: جرائم مرتبط با موادمخدر). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۲ (۷۴)، ۴۱-۵۹.
- کی نیا، مهدی (۱۳۷۳). مبانی جرم‌شناسی. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- لشنی پارسا، روح‌الله (۱۳۸۷). پیشگیری و مقابله با جرم. دومانه‌نامه توسعه انسانی پلیس، ۲ (۱۹)، ۴۹-۶۴.
- محسنی تبریزی، علیرضا؛ سلیمانی، مهدی (۱۳۸۹). تبیین رابطه بین تغییرات اجتماعی- فرهنگی و تغییرات میزان جرم. مطالعات اجتماعی، ۶ (۲۴)، ۳۶-۱۳.
- میرجمشیدیان، علی؛ نعمت زاده، همت؛ عباسپور، سیاوش (۱۳۹۵). پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی. پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، ۲ (۴)، ۳۱-۴۰.
- میرکتولی، جعفر؛ عیوضلو، محمود؛ رضایی، فرشته؛ عیوضلو، داود (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین توزیع فضایی جرائم و ساختار اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مناطق شهری (مورد مطالعه کلان‌شهر مشهد). فضای جغرافیایی، ۱۳ (۴۴)، ۱۷۴-۱۵۳.
- Akers, R. & Christen, S. (2004). *Criminological Theories, Introduction, Evaluation and application*, Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- De. Troye, T. (2006). *Analyzing Property Crime in South Carolina with GIS*, Carolina: Department of Geography University of South Carolina.
- Ferri, E. (1893). *La Sociologies Climinnelle*, Journal of Parris, 12(3), 89-95.
- Lai, J.U., & Lin, C.T. (2008). *What factors drive corporate customer satisfaction with e-banking services*, New York: PACIS Proceedings Press?
- Robinson, B. (1996). *The Theoretical Development of CPTED: Advances in criminological theory*, Appears, London: Cambridge press.
- Sherman, L., Gartin, P., & Buerger, M. (1989). *Hotspots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place*, Journal of Criminology, 27(1), 27-56.
- United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. (2011). *the annual report on crime*, New York: UNCCPCJ press.
- Cozens, P. (2004, September). *Urban Sustainability and Crime Prevention through environmental design (CPTED) in Western Australia*. In Melbourne: Paper presented at the Conference Cities175th (Australia), Melbourne (pp.123-136). Melbourne: the Conference Cities.

Archive of SID